

4.3.2013

Valtiovarainministeriölle

Lausunto kuntarakennelakiluonnoksesta

Lausuntopyyntöönne VM162:00/2011 viitaten Ranuan kunta esittää kunnioittaen seuraavaa:

1. Yleisiä huomioita

Ranuan kunnan näkemyksen mukaan kuntarakennelakia ei tule säätää esitetyssä muodossa, sillä lausunnolla oleva lakiluonnos on mitä ilmeisimmin ristiriidassa perustuslakimme itsehallintoa koskevan kuntakäsitteen kanssa.

Perustuslaki on alusta alkaen määritellyt kunnan lähiyhteisöksi, jonka hallinnon tulee perustua kunnan asukkaiden itsehallintoon. Kuntia suuremmilla hallintoalueilla itsehallinnosta säädetään lailla. Lakiluonnos ei edusta selkeästi kumpaakaan perustuslaissa tarkoitettua tasoa.

Lakiehdotuksessa ei ole otettu huomioon eri puolilla maata vallitsevia hyvinkin erilaisia paikallisia olosuhteita. Harvaan asutuissa, alueeltaan laajoissa, pitkien etäisyyksien ja pienten asukasmäärien syrjäisissä kunnissa useimpien palvelujen järjestäminen ja tuottaminen tapahtuu tehokkaimmin ja taloudellisimmin paikallisista lähtökohdista ja paikallista asiantuntemusta hyödyntäen.

Nykyiset kuntarajat eivät ole lisänneet harvaan asutuissa kunnissa yhdyskuntarakenteen hajautumista, joten tarvetta laajaan kuntien yhdistämiseen ei ole olemassa. Kuntarajoja siirtämällä harvaan asuttujen kuntien ongelmat eivät poistu, väestön ikääntyminen ei pysähdy eivätkä palvelujen tuottamisen kustannukset alene. Sitä vastoin kansalaisten yhdenvertaisuus vaarantuu, koska lähipalvelujen saatavuus heikkenee, kunnan alueen elinvoima ja toimeliaisuus romahtaa, työttömyys ja syrjäytyminen lisääntyvät, ennakoiva ja nopea reagointi muutoksiin vähenee, asukkaiden kiinteistöomaisuuden arvot laskevat ja välimatkat lähipalveluihin kasvavat.

Harvaan asutuilla alueilla kuntaliitokset eivät ratkaise alueen elinvoimaa eivätkä turvaa palveluja. Päinvastoin kuntaliitosten ja suurkuntien myötä valtaosa yhdistyvien harvaan asuttujen kuntien nykyisestä elinvoimasta kaikkoon, sillä näillä alueilla kunta on alueensa kehittämiskeskus, aktiivinen toimija ja laaja-alainen kehittäjä. Kuntaliitoksissa ongelmiksi muodostuisivat yhteisöllisyyden puute,

lähidemokratiavaje sekä hallintorakenteiden muuttuminen moniportaisiksi, päällekkäisiksi ja tehottomiksi.

Kuntarakenneuudistuksella sekä sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakenteella on keskinäisriippuvuus, mutta tästä huolimatta kuntarakennelakilausunnot joudutaan antamaan ilman, että olisi selvyyttä sosiaali- ja terveydenhuollon tulevaisuuden linjauksista. Lapin harvaan asutuista kunnista mahdollisten kuntaliitosten jälkeenkään ei saada muodostettua sellaisia kuntia, jotka pystyisivät selviytymään sosiaali- ja perusterveydenhuollosta sekä pääosasta erikoissairaanhoidon. Kunta katsookin, että tässä vaiheessa olisi kuntarakennelain sijasta huomattavasti tärkeämpää keskittyä sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakenteiden järjestämiseen.

2. *Selvitysvelvollisuutta, selvitysperusteita ja selvitysvelvollisuuden sisältöä koskevat ehdotukset*

Kuntarakennelakiluonnoksen selvitysperusteissa on vahva ylhäältä ohjailun ja sanelun maku. Selvitysperusteet on muotoiltu siten, ettei kunnille ole jätetty harkintavaltaa eikä valinnan mahdollisuuksia. Käytännössä kysymyksessä on pakkoselvitysmenettely. Pahimmillaan tämä tarkoittaa sitä, että voimavaroja tuhlaata kiireellisellä aikataululla tehtäviin lakiluonnoksen vähimmäismääräykset täyttyviin selvityksiin, jotka käytännössä eivät johda mihinkään.

Lakiluonnoksessa ei ole huomioitu riittävästi Lapin harvaa asutusta ja kuntakeskusten välisiä pitkiä etäisyyksiä. Kuntarakennelakiin tulisi ehdottomasti ottaa selkeät poikkeamisperusteet. Laissa tulisi määritellä paraslain mukaisesti kuntakeskusten välinen ohjeellinen etäisyys, joka oikeuttaa poikkeamaan pääsäännöstä. Tällöin välttyttäisiin em. tarpeettomilta selvityksiltä.

Ns. kuntakartassa Ranua on esitetty liitettäväksi Rovaniemeen. Rovaniemen ja Ranuan kuntakeskusten välinen etäisyys on 82 km, joka jo osoittaa, ettei näiden kuntien yhdyskuntarakenteilla ole keskinäistä riippuvuutta.

Lain 4 b §:n 4 momentissa määritellyt selvityksen vähimmäisvaatimukset eivät sisällä yhteistoimintavaihtoehdon selvittämistä, vaikka perusteluissa todetaan, että kunnat voivat tarvittaessa selvittää muita, uudistuksen tavoitteita tukevia sekä täydentäviä hallinnon ja palvelujen järjestämisen tapoja. ***Kuntarakennelakiin tulisi ehdottomasti lisätä yhteistoimintavaihtoehtojen selvittely kuntaliitosten vaihtoehtona.***

Lakiluonnoksen edellyttämän selvityksen tekeminen Ranuan kunnan liittämistä Rovaniemeen ei ole kunnan mielestä järkevää ja tarkoituksenmukaista jo yksinomaan etäisyyden vuoksi. Sen sijaan kunta pitää järkevänä nykyisin voimassa olevan yhteistyön edelleen syventämistä.

Mikäli laki astuu voimaan, Ranuan kunta tulee hakemaan 4 f §:n perusteella selvitysalueesta poikkeamista, sillä Ranuan kunnassa täytyy lakiluonnoksen edellyttämistä selvitysvelvollisuusperusteista ainoastaan 4 c (palveluiden edellyttämä väestöpohja). Muut selvitysvelvollisuutta koskevat perusteet 4 d

(työpaikkaomavaraisuus, työssäkäynti ja yhdyskuntarakenne) ja 4 e (kunnan taloudellinen tilanne) eivät edellytä selvitystä Ranuan kunnan osalta.

Ranuan kunnalla on kaikki edellytykset vastata palvelujen järjestämisestä ja tuottamisesta, vaikka kunnan asukasluku on alle 20.000. Kunnassa on 4226 asukasta ja kunta ennustaa väestömäärän pysyvän lähivuosisikymmeninä ennallaan, sillä Suhangon kaivostoiminnan aloittamisesta saataneen päätös ensi vuoden aikana. Tällä hetkellä on meneillään kaivokseen liittyen vaihemaakunta-, yleis- ja asemakaavoitus sekä sosiaalisten ja ympäristövaikutusten arviointimenettely.

Tänä kesänä aloitetaan tien rakentaminen kaivosalueelle. Kaivoksen myötä syntyy arviolta 500 – 800 uutta työpaikkaa, minkä lisäksi tulisivat kerrannaisvaikutukset. Em. lisäksi kunnassa on korkea syntyvyys vastaavankokoisiin kuntiin verrattuna. Vuosittain syntyy noin 50 lasta, mikä täyttää lakiluonnoksen edellyttämän kriteerin. Ranualla väestön ikääntymiskehitys on myös vähäisempää muihin maaseutumaisiin ja syrjäisiin kuntiin verrattuna.

Erityisen harvaa asutusta arvioitaessa Ranuan kunta kuuluu syrjäisyysluvultaan suurimpaan luokkaan (syrjäisyysluku 1,50 tai suurempi) ja asukastiheys on vain 1,2 henkeä neliökilometrillä.

3. Esityksen määräajat ja menettelyt

Lakiluonnoksessa esitetyt määräajat ovat liian tiukkoja ja jopa mahdottomia toteuttaa. Kuntarakenteiden muutoksen toteuttaminen ehdotuksessa määritellyllä aikataululla halvaannuttaisi koko kuntakentän vuosiksi ja lähipalvelut ajautuisivat kaaokseen ainakin harvaan asutuissa pitkien etäisyyksien kunnissa. ***Aikataulu tulisi määritellä niin, että kunnilla olisi riittävästi aikaa perehtyä asiaan ja harkita erilaisia vaihtoehtoja.***

Ranuan kunnan näkemyksen mukaan kuntasektorin uudistuksia lähdettiin viemään eteenpäin väärässä järjestyksessä. Kuntarakenteita tarkastellaan ensin hyvin teknisenä ja irrallisena. ***Kunnan näkemyksen mukaan kuntarakennelaki tulee säätää samanaikaisesti sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain kanssa, jolloin tulee olla selvillä myös rahoitus- ja valtionosuussäännökset.***

Lakiluonnoksesta puuttuvat kokonaan 4 f §:n mukaisesta selvitysalueesta poikkeamista koskevat määräajat. Kunnan näkemyksen mukaan laissa tulisi määritellä tarkemmin mihin mennessä poikkeamista koskevat hakemukset on jätettävä ja milloin ministeriön on tehtävä asiaa koskeva päätös.

4. Valtioneuvoston toimivallasta päättää kuntajaon muuttamisesta

Lakiesityksen 18 §:n 3 momentti antaa valtioneuvostolle oikeuden pakkoliitokseen kuntajakoselvittäjän esityksestä erityisen vaikeassa taloudellisessa asemassa olevan kunnan asukkaiden palvelujen turvaamiseksi.

Pakkoliitoksista päätettäessä on otettava huomioon perustuslain säännökset oikeudesta kunnalliseen itsehallintoon ja jokaisen oikeudesta peruspalveluihin asuinpaikasta ja varallisuudesta riippumatta. Ensisijaisena lähtökohtana ja keinona kunnan mielestä tulisi kuitenkin aina olla kunnan talouden tervehdyttämistoimenpiteet.

Ranuan kunta näkee uhkana sen, ettei valtionosuusjärjestelmän uudistamisen sisällöstä ole vielä mitään tietoa. **Ranuan kunta katsoo, että tulevaa valtionosuusuudistusta ei tule käyttää vastoin sen perusajatusta siten, että kunnat ajettaisiin tietoisesti kriisitilanteisiin.** Valtionosuusjärjestelmää uudistettaessa tulee edelleen huomioida erilaiset olosuhteet. Harvaan asuttujen kuntien tuki tulee säilyttää, samoin kuin verotuloihin perustuva valtionosuuden tasausjärjestelmä. Tärkeätä on myös huomioida harvaan asuttujen kuntien palveluiden tuottamisen kalleus.

5. Yhdistymisavustuksien ehdoista ja määrästä

Yhdistymisavustuksen saanti on sidottu ns. kuntakartan tai mahdollisen poikkeusluvan mukaiselle alueelle. Ranuan kunta ei pidä tällaista säännöstä tarkoituksenmukaisena. **Kunnan näkemyksen mukaan yhdistymisavustusta tulisi myöntää aina, kun valtioneuvosto hyväksyy liitoksen, joka tulee voimaan viimeistään 1.1.2017.**

6. Sosiaali- ja terveydenhuollon tehtävien turvaamisesta sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennetta koskevien linjausten mukaisesti

Ranuan kunta toteaa, että sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakenteesta on mahdotonta antaa lausuntoa, koska yhteisiä linjauksia ei ole olemassa.

Tällä hetkellä kunta odottaa erityisvastuualueille asetettujen selvityshenkilöiden ehdotuksia. Tämänhetkisen näkemyksen mukaan kunta katsoo, että tarkoituksenmukaisinta olisi kuulua Lapin sairaanhoitopiiristä muodostettavaan sote-alueeseen, jolloin jäljelle jäävät lähipalvelut voitaisiin parhaiten turvata nykyisellä kuntarakenteella.

RANUAN KUNNANHALLITUS

Veijo Illikainen
kunnanhallituksen puheenjohtaja

Sirpa Hakala
hallintojohtaja